

ERNEST T. SETON

DVA v DIVOŠI

čte Aleš Procházka

VÝROBA

*týpí, třecích dřívek, šípů, luků, čelenek,
mokasínů, nebo vycpávání výra*

OBSAH

CD 1: 5 hod 48 min

Část první – Yen v Glenyanu

- I – Světélko poznání (stopa 1)
- II – Jaro (stopa 2)
- III – Yanův starší a mladší bratr (stopa 3)
- IV – Kniha (stopa 4)
- V – Cizinec bez límečku (stopa 5)
- VI – Glenyan (stopa 6)
- VII – Chata (stopa 7)
- VIII – Začátky lesní moudrosti (stopa 8)
- IX – Stopy (stopa 9)
- X – Biddin příspěvek (stopa 10)
- XI – Plichí balšám (stopa 11)
- XII – Krize (stopa 12)
- XIII – Rys (stopa 13)
- XIV – Pěna (stopa 14)

Část druhá – Sanger a Sam

- I – Nový domov (stopa 15)
- II – Sam (stopa 16)
- III – Vigvam (stopa 17)
- IV – Sangerská čarodějnice (stopa 18)
- V – Caleb (stopa 19)
- VI – Stavba týpí (stopa 20)
- VII – Tichý večer (stopa 21)
- VIII – Posvátný oheň (stopa 22)
- IX – Luky a šipy (stopa 23)
- X – Hráz (stopa 24)
- XI – Yan a čarodějnice (stopa 25)
- XII – Oběd u čarodějnice (stopa 26)
- XIII – Nepřátelský zvěd (stopa 27)
- XIV – Hádka (stopa 28)
- XV – Minnie smířovatelka (stopa 29)

CD 2: 8 hod 20 min

Část třetí – V lese

- I – Opravdu v lese (stopa 30)
- II – První noc a ráno (stopa 31)
- III – Chromý bojovník a album z bláta (stopa 32)
- IV – „Vymraždění“ bledých tváří (stopa 33)
- V – Hon na vysokou (stopa 34)
- VI – Válečná čelenka, týpí a znamenité činy (stopa 35)
- VII – Umění tábořit (stopa 36)
- VIII – Indiánský buben (stopa 37)
- IX – Kočka a skunk (stopa 38)
- X – Dobrodružství veverčí rodiny (stopa 39)
- XI – Jak pozorovat lesní obyvatele (stopa 40)
- XII – Indiánská znamení, a co si počít, když člověk zabloudí (stopa 41)
- XIII – Vydělávání koží a výroba mokasínů (stopa 42)
- XIV – Calebova filozofie (stopa 43)
- XV – Raftenova návštěva (stopa 44)
- XVI – Jak Yan poznával zdálky kachny (stopa 45)
- XVII – Samův zálesácký úspěch (stopa 46)
- XVIII – Výři a večerní škola (stopa 47)
- XIX – Zkouška odvahy (stopa 48)
- XX – Bílý revolver (stopa 49)
- XXI – Guyův triumf (stopa 50)
- XXII – Lov na mývala (stopa 51)
- XXIII – Kvilející duch a obrovský noční lupič (stopa 52)
- XXIV – Sokolí oko se hlásí o další grand coup (stopa 53)
- XXV – Tulák se čtyřmi prsty (stopa 54)
- XXVI – Jak Caleb získal zpět farmu (stopa 55)
- XXVII – Nepřátelský kmen (stopa 56)
- XXVIII – Lesní moudrost bílého muže (stopa 57)
- XXIX – Dlouhý močál (stopa 58)
- XXX – Nový druh mývala (stopa 59)
- XXXI – Na starém tábořišti (stopa 60)
- XXXII – Nový válečný náčelník (stopa 61)

Celkový čas: 14 hod 8 min

WWW.TYMPANUM.CZ

Kopírování, šíření a distribuce tohoto díla nebo jakékoli jeho části je zakázáno. Za porušení autorských práv či jiných práv chráněných zákonem může být uživatel postižen dle platných právních předpisů.

STAVBA TÝPÍ

„Týpí. Hm - m -“ řekl stařec zamyšleně.

„Říkají, že jste v nich bydlel,“ troufl si říci Yan.

„Hm - nějakých čtyřicet let, ale něco jiného je šaty nosit a něco jiného je šaty ušít. Myslím, že to vypadalo asi takhle,“ a vzal ohořelé dřívko a kus balícího papíru.

„Ne - počkej. Ano, už si vzpomínám; viděl jsem jednou pár squaw, jak šily týpí.

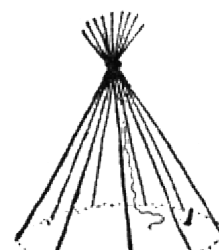
Nejdříve sešily kůže. Ne, nejdřív byla spousta modlení; v tomhle bodě se zařídte podle svého - pak sešily kůže a napjaly je v prérii na zem kolíky (*B D H I, kresba č. 1*). Pak zarazily uprostřed jedné strany kolík (*A*). Pak ohořelým dřívkem a provazem - ano, musely mít provaz - nakreslily půlkruh - takhle (*B C D*). Pak to odřízly a ze zbytků vystřihly dvě chlopně 76 takhle (*H L M J a K N O D a přišily je k P E a ke G Q*). To jsou kouřové chlopně, aby měl kouř tah. Tohle je obrácená kapsa, která je v horním rohu každé kouřové chlopně - takhle - pro špičku každé tyče, a tady dole jsou řady dírek - tak (*M B a N D, kresba č. 2*) - na každé straně na kolíky k přivazování. Ted' se na vrcholku té špičky (*A*, *kresba č. 1*) přidělá krátký řemínek. No a dál. Počítám, že na třímetrový stan stačí asi deset tyčí a dvě další tyče ke kouřovým chlopním. Když týpí stavíš, svážeš tři tyče k sobě - tak - a ty postavíš nejdřív, pak o ně ostatní opřeš až na jednu a uvážeš je tak, že kolem nich několikrát ovineš provaz. Ted' přivážeš vršek plachty na špičku poslední tyče tím krátkým řemínkem, zvedneš tyč na její místo - to zároveň zvedá plachtu, jak vidíš - a obtočíš ji kouřovými tyčemi a spojíš oba kraje plachty dřevěnými kolíky. Ty dvě dlouhé tyče, které jsi zastrčil do kapes kouřových chlopní, upravují průchod kouře podle směru větru.“

Siouxské týpí

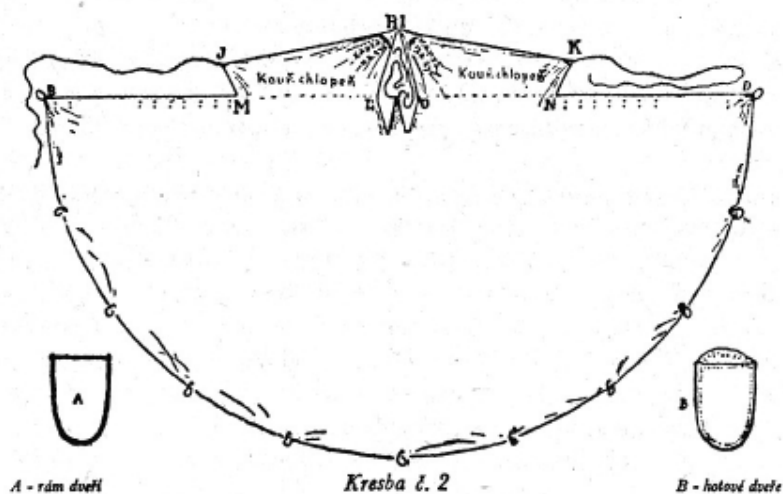
Postavení prvních tří tyčí

Postavení a svázání dalších šesti tyčí

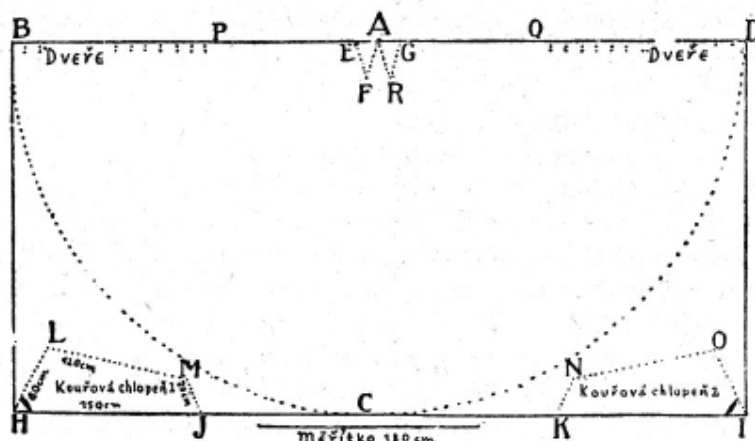
Postavení desáté tyče, plachta týpí je k ní uvázána řemínkem

A - rám dveří

Kresba č. 2

B - hotová dvéře

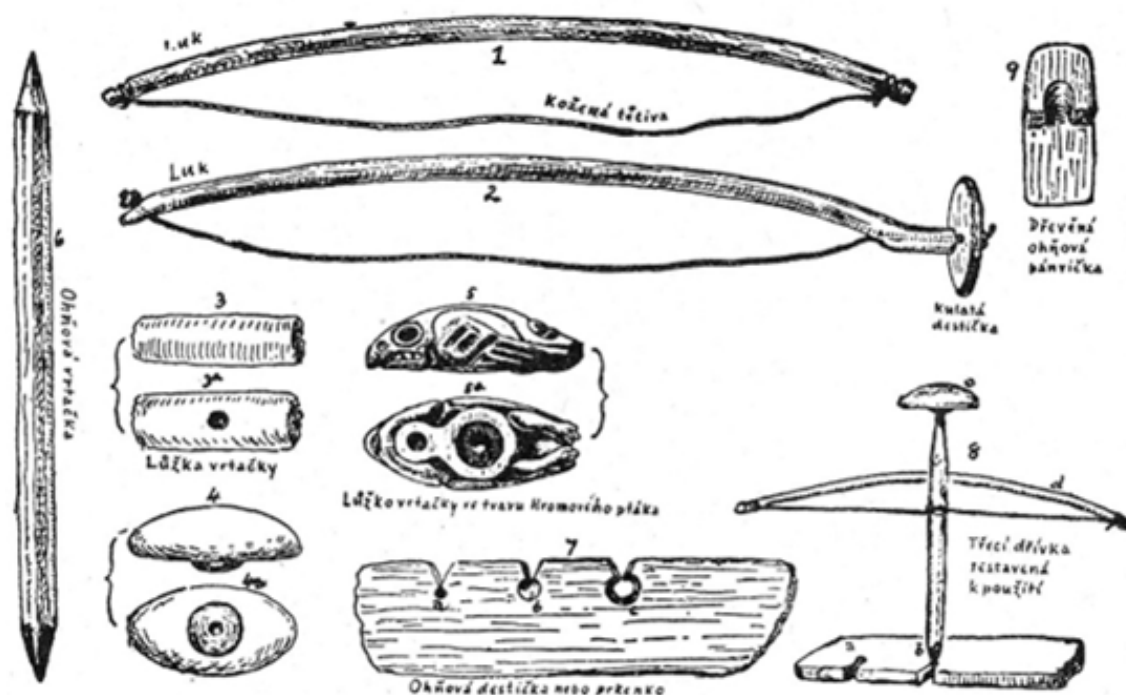

Kresba č. 1

TŘECÍ DŘÍVKA NA ROZDĚLÁVÁNÍ OHNĚ

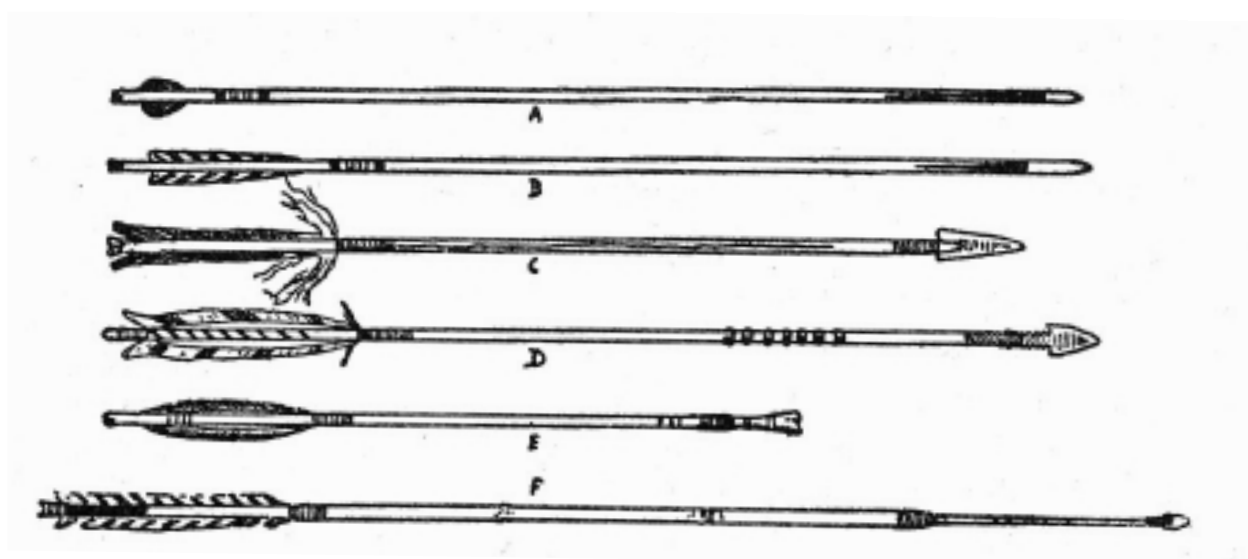
Je zapotřebí dvou nástrojů a dvou kusů dřeva. Nástroje jsou luk a lůžko vrtačky; kusy dřeva jsou vrtačka a ohňová destička.

1. **Nejjednodušší typ luku** - ohnutá hůlka s pevným řemínkem připevněným na obou stranách. Hůlka by měla být asi 70 centimetrů dlouhá, 1,5 centimetru silná, a nesmí být pružná.
2. **Náročnější luk** s otvorem po obou stranách na provlečení řemínku. Na konci, upraveném jako držadlo, je řemínek provlečen kulatou dřevěnou destičkou. To proto, aby se při použití řemínek napjal tlakem ruky na destičku.
3. **Nejjednodušší typ lůžka vrtačky** - borový nebo jedlový suk; v němž je vydlabán mělký otvor nebo jamka. *3a* je pohled na lůžko ze suku zespoda.
4. **Náročnější lůžko vrtačky** - oblázek přilepený do dřevěného držáku pryskyřicí. *4a* pohled zespoda.
5. **Velmi náročný typ lůžka vrtačky**; dělá se z lyrovníkového dřeva a je vyřezán ve tvaru Hromového ptáka. Oči má ze zeleného živce zasazeného do pryskyřice. Na spodní straně *5a* je uprostřed vidět maskové lůžko zapuštěné do dřeva a přilepené borovou pryskyřicí a na hlavě otvor, kde se chová tuk k natření špičky vrtačky před použitím.
6. **Vrtačka**, 30 až 35 centimetrů dlouhá a asi centimetr silná; je zhruba osmiboká, aby řemínek neklouzal, a na obou koncích špičatá. Nejlepším dřevem na vrtačku je stará suchá, křehká, ale ne shnilá balzámová jedle nebo kořeny lindy; ale hodí se také lipové dřevo, bílý cedr, kanadský černý modřín a někdy i bílá borovice.
7. **Ohňová destička nebo prkénko**, asi dva centimetry vysoké a přiměřené délky; *a* je zářez s právě načatým důlkem, *b* ukazuje důlek po jednom použití a v dobrém stavu pro další použití; *c* ukazuje důlek zcela provrtaný a teď už nepotřebný; zářez je 1 centimetr široký a 1,5 centimetru hluboký.
8. **Způsob, jak nástroje použít**. Prkénko *a* se přidržuje nohou, špička vrtačky *b* se vloží do jamky, lůžko vrtačky *c* přidržuje na horním konci levá ruka, jeden konec luku *d* drží pravá ruka, která tahá lukem sem a tam.
9. **Malá dřevěná pánvička na oheň**, která není nezbytná, ale dobře se hodí; její tenký okraj se klade pod zářez, aby zachytila padající prášek.

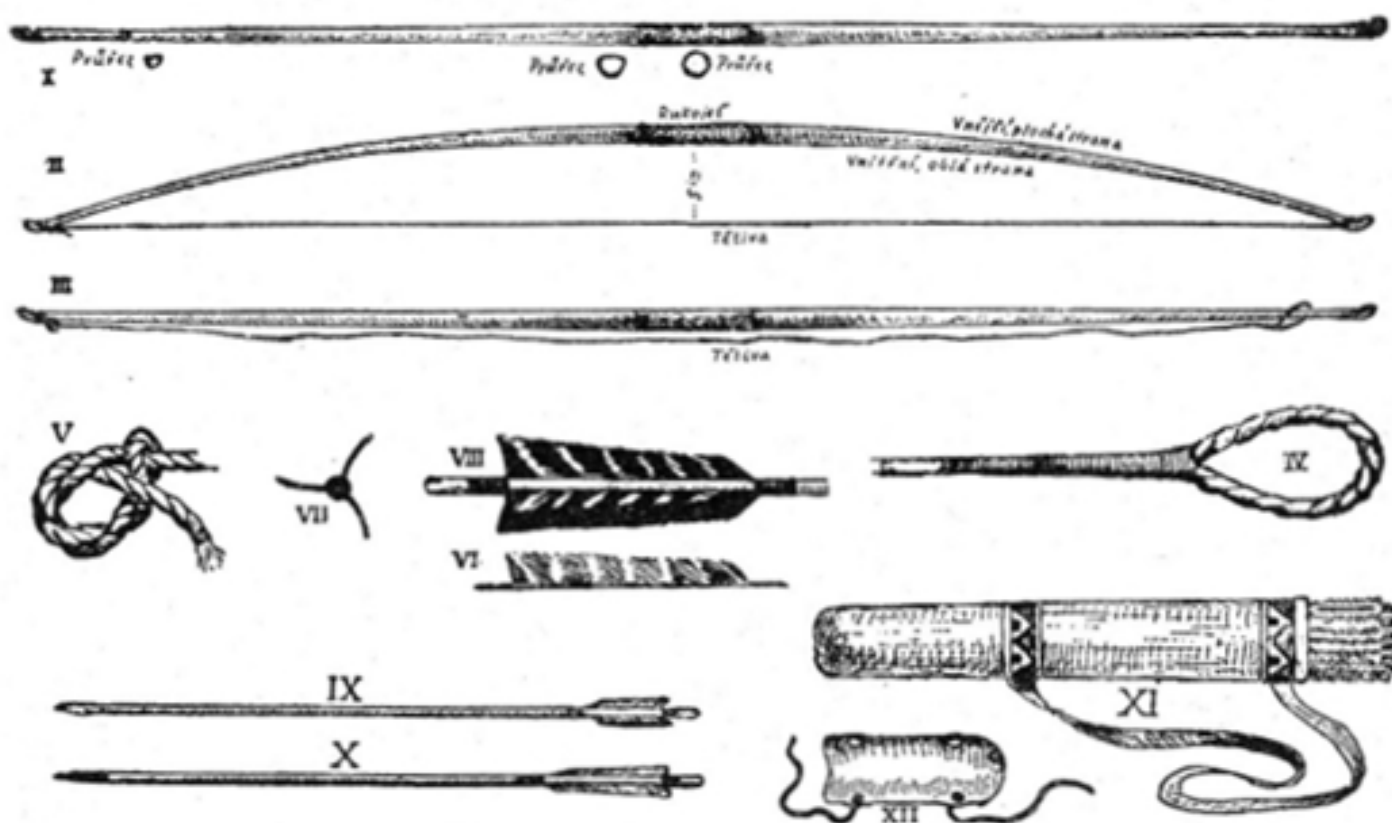
ŠEST ŠÍPŮ S RŮZNÝM OPEŘENÍM

- A Dalekonosný šíp s ocelovým hrotem a se zastřiženým peřím, výborný ve větru.
- B Další výborný šíp s hrotem z rohoviny. Za bezvětří dolétl ještě dále než šíp A.
- C Válečný šíp a šíp kmene Omaha k lovu na vysokou. Jak hroty, tak pera jsou přivázány šlachami. Dlouhé chomáčky chmýří jsou na perech ponechány proto, aby bylo možno šíp opět nalézt, neboť chmýří je bílé a ve větru vlaje. Vroubky na těle šípu jsou proto, aby kořist více krvácela a mohla být snadněji vystopována.
- D Jiný šíp kmene Omaha se zvláštní značkou majitele, sestavenou z kroužků vyřezávaných uprostřed.
- E Šíp s kostěnou hlavicí na lov ptáků, vyráběný Indiány na řece Mackenzie.
- F Válečný šíp vyrobený Geronimem, slavným apačským náčelníkem. Tělo šípu je ze tří kolének rovného rákosu. Hrot je z tvrdého dřeva a na něm jemná špička z křemene; všechno je svázáno dohromady šlachami.

LUČIŠTNICKÁ VÝZBROJ

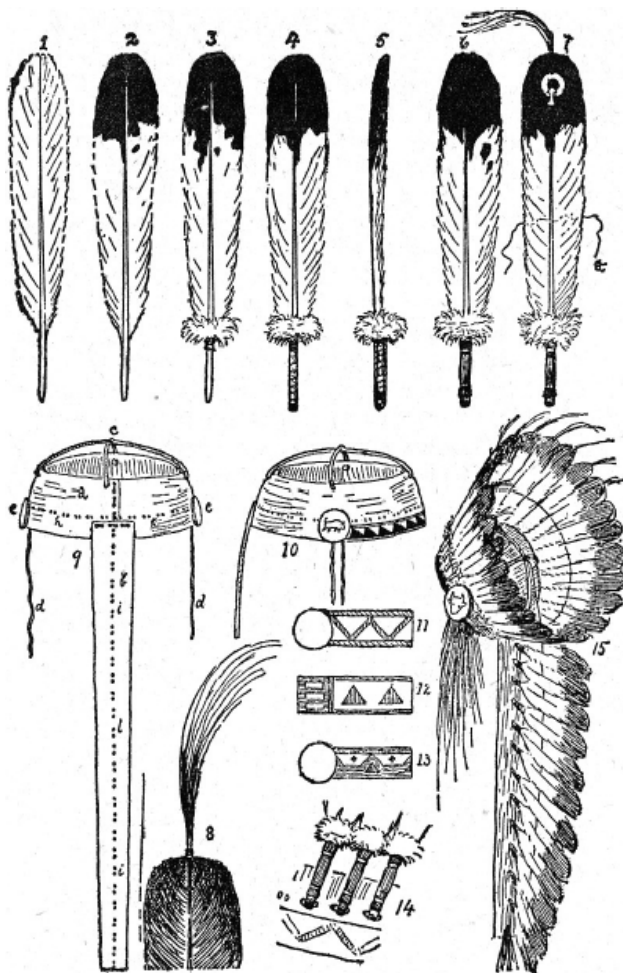
- I. Hotový luk dlouhý 1,5 m s ukázkami průřezu.
- II. Luk připravený ke střelbě.
- III. Uvolněný luk se staženou smyčkou.
- IV. Volná smyčka, která se používá na horním konci luku.
- V. Zvláštní uzel, jehož se užívá k trvalému upevnění tětiny na dolním konci nebo zářezu luku.
- VI. Krocaní pero s rozpůleným brkem připravené k navázání.
- VII. Pohled zespoda na šíp se zářezem a rozložením tří per.
- VIII. Část šípu ukazující opeření a způsob navázání.
- IX. Sangerský lovecký šíp s dřevěným hrotem, dlouhý 75 cm.
- X. Sangerský válečný šíp s hřebíkovým hrotem a obzvlášť dlouhými pery, je 75 cm dlouhý.
- XI. Toulec s indiánskou ozdobou, 50 cm dlouhý.
- XII. Chránič zápěstí na levou paži, ze silné kůže s dvěma šněrovadly na přivázání. Je dlouhý 75 cm.

JAK SE DĚLÁ INDIÁNSKÁ VÁLEČNÁ ČELENKA

1. Obyčejné bílé husí nebo krocaní pero.
2. Totéž pero se špičkou namočenou do černé barvy nebo natřenou tuší.
3. Totéž pero s chomáčkem bílého chmýří, přivázaným voskovanou nití.
4. Totéž pero s přivázanou koženou smyčkou, kterou se protáhne stuha.
5. Totéž pero z boku.
6. Totéž pero s červeným flanelovým obalem sešitým na brku a k brku přivázaným. To je pero coup.
7. Totéž pero s chomáčkem rudých koňských žíní na špičce k označení grand coup s nití prodlouženou prostředkem brku, aby držela pero na správném místě. Pero má označení grand coup za střelbu do terče. Tento symbol se může nakreslit na oválný kousek papíru a nalepit na špičku pera.
8. Tak se přivazuje chomáček červených koňských žíní jemnou navoskovanou nití na špičku pera.
9. Základ válečné čelenky, vyrobený z jakékoliv měkké kůže; *a* široký pruh, který obtáčí hlavu a který se vzadu na švu sešněruje; *b* široký pás vzadu, tak dlouhý, aby se na něj vešla všechna pera majitele; *c* dva kožené řemínky nebo pásky zkřížené na temeni; *d* řemínek nových nebo dřevěných kulatých destiček; používalo se i malých zrcátek a kroužků vyšitých korálky a někdy se knoflíky vůbec vynechávaly; mohou být ozdobeny totemem majitele, obvykle svazky hranostajových ocásků, zavěšených po obou stranách čelenky těsně pod knoflíky. Právě tak se hodí svazek koňských žíní; *h* jsou otvory v kůži, kudy se protahuje stuha; na úplnou čelenku (bez zadního pásu) je zapotřebí 24 per, takže se kladou asi dva centimetry od sebe; *i* jsou otvory na přivazování per v zadním pásu; tento pás je dlouhý, jak to vyžaduje počet per majitele; někteří Indiáni vůbec nemají zadní pás.
10. Pohled z boku na koženou kostru a vzor, kterého se někdy používá k ozdobě přední části.
Vzory na vyšívání korálků pro přední pruh čelenky; všechny mají bílý podklad;
  11. (Arapakové) má nahoře zelený pruh a dole červenou klikatou čáru;
  12. (Ogallalové) má nahoře i dole modrý pruh a červené trojúhelníky; knoflík je modrý se třemi bílými pruhy a od čelenky jej odděluje červený pruh;
  13. (Siouxové) má nahoře úzký a dole široký pruh, oba modré, trojúhelník červený a obě hvězdičky modré se žlutým středem.
14. Dolní část tří per; obrázek ukazuje jak stuha prochází kůží čelenky smyčkou na konci brka.
15. Tak umísťují pera kolem hlavy: nit je provlečena brkem každého pera na vnitřní straně, aby se nehýbalo; další nit vychází ze švu obou proužků na temeni (*c* v 9) a provléká se všemi pery zadního pásu.

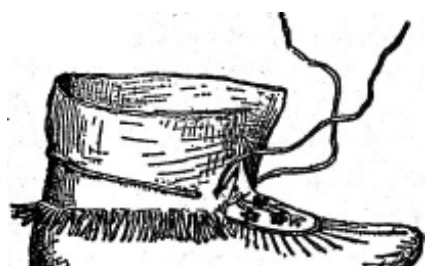

a

VÝROBA MOKASÍNŮ

Caleb měl schovanu část kůže nevydělané, byla však už důkladně očištěná. Kůži máčeli v teplé vodě, až změkla. Yan na ni musel postavit nohu a Caleb nohu obkreslil; když pak kůži podle té čáry vykrojil, byla z toho podrážka na jeden mokasín (*A na obrázku*), a když ji obrátil, sloužila jako stříh pro druhou podrážku. Pak změřil Caleb délku chodidla a přidal dva a půl centimetru, a změřil šířku přes nárt a přidal centimetr, a podle těchto měr největší délky a šířky vykrojil kus měkké kůže (*B*). Pak kůži uprostřed vodorovně rozřízl od *a* k *b* a kolmo středem od *c* k *d*. Druhý kus vyřízl podle rubu prvního a pak přišil k velkému kusu (*B*) zevnitř kus měkké kůže jako jazyk (*C*), takže okraj *a b* na *C* držel pevně na *a b* na *B*. Další kus kůže přišil k druhé kůži (*obrácené B*).

„Tady máš svršky navrch. Ted' bys na ně měl přišít korálky, jestli chceš.“

„Nevím jak.“

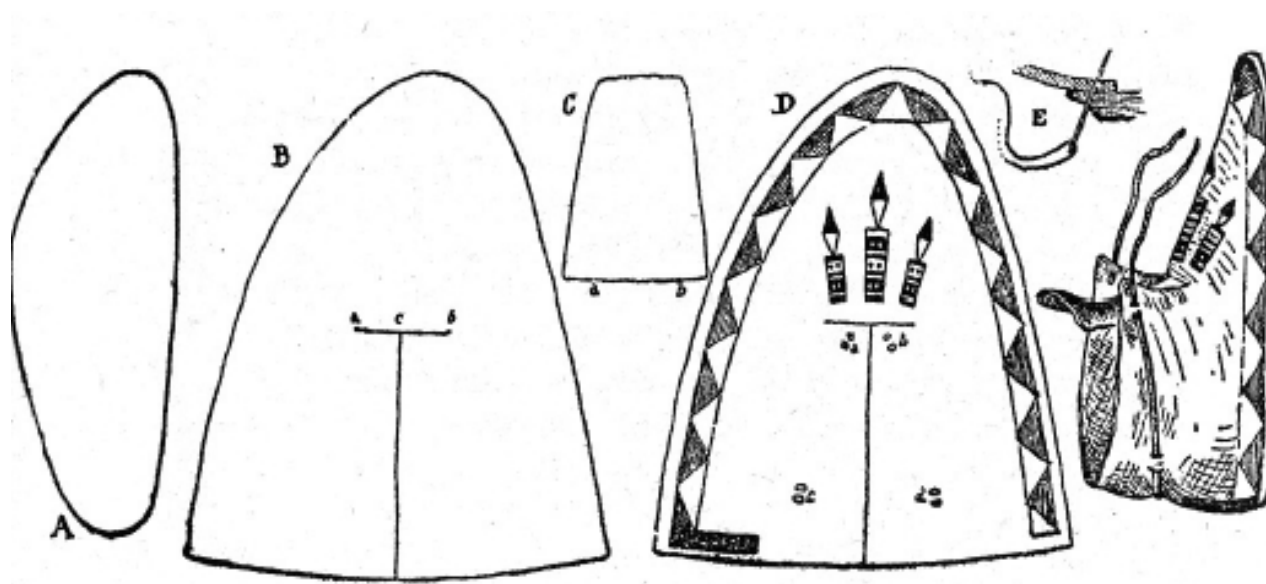
„Tak to tě naučit nemůžu, to je ženská práce. Ale můžu ti ukázat vzorek prvního páru mokasínů, které jsem vůbec obul; jak bych si je nepamatoval, vždyť jsem bizona sám zabila viděl jsem je celé dělat.“ Mohl dodat, že se později oženil se squaw, která mu je šila, ale to už neřekl.

„Vypadaly asi takhle.“ (*D*)

„Ty trojhranné červené a bílé věcičky kolem dokola jsou kopce, kam mě mají mokasíny bezpečně dovést; na patě malá modrá cestička ničím nezdobená: to je vzadu - to je minulost. Na nártu jsou tři červené, modré a bílé cestičky, kudy mě má mokasín vést: jsou vpředu - v budoucnosti. Každá cesta má na sobě mnoho ozdob, většinou ornamenty a stezky, a všechny tři jsou zakončeny orlím perem - to znamená poctu. Až budou hotové, budeš je moct takhle pomalovat. Tak ted' přišijeme svršky pěkně silným pruhem šlachy a jehlou - nebo jestli máš šídlo, obejdeš se v nejhorsím bez jehly - a dej si pozor, abys vytahoval švy při okraji podrážky, místo abys podrážku prošil skrznaskrz, pak se ti neroztřepí. Takhle.“ (*E*)

Když tak usilovně a nešikovně pracovali, Guy se pochichtával a šklebil a Sam naznačil, že Si Lee by byl lepší squaw než oni oba. Protože byla podrážka stejně jako svršek zcela měkká, mohli obracet

mokasín z líce na rub, jak často se jim zachtělo - a jim se zachtělo často; zdálo se jim, že musí mokasín obrátit každých pár minut. Ale nakonec držely oba kusy pohromadě kolem dokola, mezeru pro šev na patě rychle zašili, propíchli čtyři páry otvorů na šněrovadla (*a, b, c, d v D*) a protáhli jimi čtyřicet pět centimetrů dlouhý pruh měkké kůže jako šněrovadlo.

VYCPÁVÁNÍ VÝRA

1. Ulovený výr; při stahování byla kůže naříznuta v místech *A* až *B* na trupu; *C* až *D* na každém křídle, aby se dalo odstranit maso na druhém článku.
2. Po stažení kůže zůstává lebka u kůže, která je teď obrácena naruby, krk a trup se odříznou u *E*, *F*. *G* ukazuje řez na šíji, nutný u sov a některých druhů ptáků.
3. Pohled shora na trup z koudele s krkem nahoře a vyčnívajícím krčním drátem.
4. Koudelový trup z boku s protaženým krčním drátem; ocas bude dole.
5. Silný železný drát do krku.
6. Výr po vycpání trupu; takto je připraven k zašití řezu na šíji, řezu *AB* na trupu a řezů *CD* na obou křídlech.
7. Pták z koudele, jak by vypadal bez peří; je zde vidět správná poloha nohou a křídel na trupu.
8. Jiný pohled na trup bez peří; vytečkované čáry ukazují, kudy procházejí tělem nožní dráty a krční drát.
9. Dva pohledy na dřevěné oko; jsou v mnohem větším měřítku než ostatní kresby.
10. Hotový výr omotaný nití, dráty ještě vyčnívají; *H* je konec krčního drátu; *I* je drát uprostřed zad; *J* a *K* jsou křídelní dráty; *L* je ocasní drát; *M* jsou kousky kartónu, připíchnuté k ocasu, aby se při vysychání nekroutil.

Poslední práce je odstranit nitě a odříznout všechny dráty těsně u trupu tak, aby peří přikrylo jejich konce.

